القرآن الکریم

موخرّه !

به نام خدای بخشاینده ی مهربان

سپاس خدای را که توفیق ارزانی داشت تا کلامش را از آغاز تا انجام به مدت هشت سال با تدبرّ و تاملّ بخوانم و در هر حرف و واژه اش تفکرّ کنم و در فهم هر آیه اش بسی تعقلّ . پیامبر گرامی اسلام و خاندان بزرگوارش را درود باد !

نخست برآن بودم تا گزارشی از این آسمانی نامه را به پارسی ناب گزارم , و در این راستا , بخش بزرگی از این خدای نامه را به پارسی ناب گزاردم ! سرانجام چنان دیدم که این پارسی نگاری , اگر چه زیباست , لیک دریافتن و بر تافتن آن , توده هارا بسی دشوار است !

سپس برآن شدم تاگزارشی به دست دهم که « بن مایه و شنونده »فرگردها برای خواننده , روشن و فزون بر این نکویی , گزارشی رسا و روان باشد !

با این همه , از دیر باز بر این باور بوده و هستم که قرآن کریم ترجمه ناپذیر است و هرکه خواهد که داند قرآن چه فرموده باید که زبان قرآن را بیاموزد ! این حقیقت را در سال های ترجمه , به عین الیقین دریافتم که براستی قرآن ترجمه ناپذیر است !

اعجاز ادبی این کلام ربانی و راز و رمز ترجمه ناپذیری آن , در ظرف و مظروف یا لفظ و معنا و مفهوم آن است ! واقعیت این است که هیچ زبانی در دنیا نمی تواند ظرف این مظروف آسمانی شود ! عظمت , صلابت , لطافت و شکوه کلام ربانی چنان است که گویی زیر آبشاری سرشار ایستاده ای و خواهی که آن آبشار را در چنگ بگیری که کاری محال است !

همین نارسایی و ناتوانی زبان هاست که وقتی آیه ای با آن صلابت و عظمت را ترجمه می کنی , آن روح , لطافت , صلابت , عظمت و خاصیت را در ترجمه نمی یابی و احساس نمی کنی ! قرآن در چند جا به این حقیقت تصریح فرموده است که : « اگر

قرآن را به زبانی نارسا و ناتوان نازل می فرمودیم , مخاطبان می گفتند : چرا آیه هایش رسا و روشن نیست ؟»[۱].

شگفتی و اوج اعجاز ادبی کلام ربانی , همواره مترجمان و مفسران را ناتوان ساخته و هر مفسر و مترجمی کوشیده تا وجهی از وجوه معانی و مفاهیم قرانی را به فهم و ظن یا که دانش اندک خویش دریابد ! به همین دلیل فهم , دریافت , تفسیر و ترجمه ی یک دستی از حروف , واژگان , اصطلاحات و در مجموع آیه های قرآن وجود ندارد !

علاوه بر این گاه , با دریافت های بسیار شگفت انگیزی روبرو می شوی که بی گمان , برون از حوزه ی خطابات قرآنی و معانی و مفاهیم آن است !

۱ـ قرآن ۴۴/۴۱ . + ۱۶/۱۰۳ . + ۹۸/۲۶ .

مثلا آیه ی ۲۲۳ سوره ی بقره که می فرماید : « نسائکم حرث لکم , فاتوا حرثکم انی شئتم . و قدموا لانفسکم ... » دریکی از ترجمه های معاصر و رایج آمده است : « زنان شما کشتزار شما هستند , پس , از همه جا (و هرگونه) که خواهید به کشتزار خود درآیید , و برای شخص خودتان (در بهره مندی از آنها) پیشدستی کنید ....»[۱] و در پاورقی برای رساندن هرچه بیشتر معنا و منظور ! به این شعر نیز استناد شده است :

با لعبت شیرین خود اَر مَی نخوری — دزدیده شراب با رقیبان نوشد[۱]

من از این دریافت و ترجمه, بسیار در شگفت شدم و کوشیدم منشاء آن را بیابم و یافتم . الکساندر رس (= Alexander Ross) در سال ۱۶۴۹ میلادی در ترجمه ای که از قرآن به زبان انگلیسی کرده , آیه یاده شده را آن گونه که گذشت ترجمه کرده است[۲] !

همین ترجمه از انگلیسی به فرانسه نیز ترجمه شده[2] و از نخستین ترجمه های قرآن به زبان انگلیسی و فرانسه به شمار می رود ! بی گمان مترجم محترم که به زبان فرانسه آشنا هستند , از ترجمه ی رس (= ROSS) بهره جسته اند !

اما سزد که خواننده بداند « واو » در « و قدّموا » واو عطف نیست بلکه واو استئناف است ! و این آیه تنها یک بار در قرآن آمده و معنای آن چنین است : « و برای آخرت خویش توشه ای پیش فرستید » .

۱ـ ن.ک : قرآن مجید (ترجمه ی استاد محمد مهدی فولادوند) چاپ سوم (با تجدید نظر کامل) سال ؟ ص ۳۵. در مرداد ماه ۱۳۷۹ خورشیدی که این ترجمه را دیدم بی درنگ با استاد تماس تلفنی گرفتم و خطای دریافت را به ایشان عرض کردم . فرمودند :« بیا و ترجمه ی مرا ویرایش کن ! » پوزش خواستم .

۲ـ ترجمه ی رس (=Ross) از آیه ی یاد شده چنین است :

223- your wives they are your tilth. Come ye then unto your tilth . if ye please consider ye ahead your progeny and fear ye Allah.(The Alcoran of Mahomet .by : Alexander Ross . London. 1649 . translated out of Arabique in to French)

این ترجمه جز زهر کلیسا و تحریف قرآن چیز دیگری نیست !

دیرینه ترین ترجمه ها از قران توسط کشیشان و شرق شناسان عبارتند از :

Alexander Ross /1649 /. George Sale/1734/.J.M.Rodwell/1861/. E.H.Palmer 1880/. M.Pickthal /1930/. Richard Bell /1937/. A.J.Arberry/1955/.

واژه ی فسق و مشتقات آن در قرآن , در هر آیه ای به معنایی آمده است . مثلا در سوره ی مایده آیه ی ۳ می فرماید : « و ما ذبح علی النصب و ان تستقسموا بالازلام , ذلکم

فسق ... » . در سوره ی انعام آیه ۱۲۱ می فرماید ک « و لا تاکلوا مما لم یذکر اسم الله علیه , انه فسق » . در ترجمه های قرآن عموما و ترجمه های معاصر رایج خصوصا , این فسق به معنای : « عصیان , نافرمانی , بیرون رفتن از فرمان خدا , فسق , تبهکاری » و تعابیری از این دست امده است . نمونه : « و انچه برای بتان سربریده شده و نیز قسمت کردن شما (چیزی را) به وسیله ی تیرهای قرعه , این (کارها همه) نافرمانی (خدا) است »[۱] . « و از انچه نام خدا بر آن برده نشده است مخورید , چرا که قطعا نافرمانی است » [۲] . « ... که این عصیان ورزیدن است » [۳]. « ... که عصیان است »[۴]. « ... بیرون رفتن از فرمان خداست » [۵]. « و البته خوردن آن بیرون رفتن از فرمان خداست » [۶] . « این کار فسق است » [۷] . « که آن فسق و تبهکاری است » [۸].

نگارنده , فسق در این دو آیه را با توجه به معانی متدد فسق , به معنای « حرام شدن » دریافته : « ذلکم فسق » یعنی« این گوشت ها از حلیت افتاده و حرام شده است » و « انه فسق » یعنی « که آن حرام است » .

در سوره ی یوسف آیه ۴۹ می فرماید : « ثم یاتی من بعد ذلک عام فیه یغاث الناس و فیه یعصرون » . استاد فولادوند , یعصرون را « آب میوه می گیرند »[۹]دریافته اند . مرحوم سراج نیز چنین دریافته اند : «درآن سال می فشرند آنچه افشردنی باشد »[۱۰].نگارنده چنین دریافته که یعصرون از عصره به معنای ینجون است . یعنی « در آن سال مردم می رهند » .

یا در آیه ۶۵ همان سوره می فرماید : «... ذلک کیل یسیر » . استاد فولادوند چنین دریافته اند : « و این (پیمانه ی اضافی نزد عزیز) پیمانه ای ناچیز است »[۱۱]. نگارنده چنین دریافته که منظور : بار اضافی شتر است که باری سبک است !

مشکل دیگر , ارایه ی دریافت رسا و روشنی از ترجمه ی یک آیه است ! مثلا در سوره ی لیل آیه ی ۱۹ می فرماید : « وما لاحد عنده من نعمه تجزی » . مرحوم پاینده چنین ترجمه کرده اند : « هیچ کس را نزد وی نعمتی نیست که پاداش داده شود » [۱۲]. مرحوم قمشه ای این گونه ترجمه کرده اند : « و برای کسی نزد او حقی نیست که پاداش داده شود »[۱۳]. مرحوم سراج به این صورت دریافته اند : « و نیست هیچ کس

را نزد صاحب مال نعمتی و حقی تا آن عطا جزایش باشد » [۱۴]. نگارنده این گونه دریافته است : «هیچ کس نیست که مالش را دهد تا در عوض , نعمتی ستاند » .

۱ـن.ک:ترجمه ی فولادوند .۲ـ همان .۳ـ ترجمه ی مرحوم پاینده . ۴ـ همان . ۵ـ ترجمه ی مرحوم سراج . ۶ـ همان . ۷ـ ترجمه ی مرحوم قمشه ای . ۸ـ همان . ۹ـ ن.ک : ترجمه ی استاد فولادوند ۲۴۱ . کشیشان مسیحی نیز چنین دریافته و ترجمه کرده اند : Then after that will come a year men will rejoice and press the grape .

۱۰ـ ترجمه ی مرحوم سراج ۲۴۳. ۱۱ـ ترجمه ی فولادوند ۲۴۴. ۱۲ـ ترجمه ی پاینده .۱۳ـ ترجمه ی قمشه ای . ۱۴ – ترجمه ی سراج .

آغاز این ترجمه ساعت هشت بامداد روز سه شنبه ؛ بیست و پنجم تیرماه سال یک هزار و سی صد و هفتاد و نه خورشیدی(۱۳۷۹/۴/۲۵) , و انجام آن ؛ ساعت چهار عصر روز چهارشنبه , بیست و ششم تیرماه سال یک هزار و سی صد و هشتاد و هفت خورشیدی (۱۳۸۷/۴/۲۶) بود . خدای را برانجام این گزارش سپاس باد !

حروف چینی این ترجمه را از آغاز تا انجام ، برای خشنودی خدا ، بانوی گرامی سرکار خانم پروانه ی سلامی انجام داده است سزد که از زحمات ایشان سپاس گزاری می کنم !

محمودرضا افتخارزاده

تهران

آدینه: ۱۳۸۷/۴/۲۸ خورشیدی

شیوه ی کمک به چاپ این ترجمه:

پیش خرید حد اقل هزار جلد از این اثر ،جهت امکان چاپ آن.